

Sztuka naskalna jako źródło współczesnej tożsamości kulturowej: syberyjsko-kanadyjskie studium porównawcze

Sztuka naskalna najczęściej kojarzona jest z przeszłością. Okazuje się jednak, że staje się ona coraz częściej także źródłem ważnych współczesnych wypowiedzi kulturowych, często związanych z manifestacją tożsamości kulturowej lokalnych społeczności. Projekt zakłada wykazanie tej współczesnej funkcji pradziejowej sztuki naskalnej na przykładzie jej „adaptacji” w sztuce współczesnej rdzennych artystów dwóch odmiennych geograficznie regionów: Syberii / Azji Środkowej oraz zachodniej Kanady (Kolumbii Brytyjskiej, Alberta). Na Syberii kwestia dotyczy artystów skupionych wokół neoarchaiki / archeoartu – nurtu artystycznego powstałego w drugiej poł. XX w., silnie eksplorującego etniczność i przeszłość, w istotnej mierze poprzez odwołania do syberyjskiej sztuki naskalnej. W Kanadzie punkt odniesienia stanowią działania artystyczne Marianne Nicolson, rdzennej artystki wywodzącej się z Kwakiutłów, która w 1998 r. namalowała na klifie skalnym ogromnych rozmiarów współczesne malowidło naskalne nawiązujące tematyką do świętych symboli jej przodków. Tradycja sztuki naskalnej otrzymała zatem nowe życie – otworzył się jej nowy rozdział. Stała się bądź inspiracją dla nowej sztuki, bądź wręcz nową sztuką.

Zestawienie sztuki Syberii ze sztuką Kanady (w obu przypadkach mamy do czynienia z podobnym społeczno-historycznym kontekstem kolonialnego zawłaszczenia rdzennej kultury) pozwoli zastanowić się nad różnymi formami recepcji sztuki naskalnej w kulturze współczesnej. Wstępne rozpoznanie problemu sugeruje, że porównanie to oscylować będzie wokół napięcia pomiędzy estetyką a polityką. W wypadku artystów azjatyckich wydaje się, że kluczową kwestią jest wypracowanie nowego języka estetyki, który ma przywołać bogactwo rdzennych kodów kulturowych i w ten sposób stać się artystycznym medium jednoczącym przeszłość z teraźniejszością. Twórczość artystów kanadyjskich wydaje się zaś być bardziej ukierunkowana na polityczną manifestację sprzeciwu wobec historycznego i ciągle trwającego zawłaszczania ich kultury i ziemi (rozumiejąc przez to również jej ekonomiczną eksplorację). Określenie, w jakim stopniu każdy z kontekstów jest determinowany kwestiami politycznymi, a w jakim estetycznymi będzie jednym z celów projektu. Projekt będzie też zmierzał do odpowiedzi na pytania: W jakim stopniu współcześni artyści trafnie (z perspektywy wiedzy archeologicznej) wykorzystują poszczególne motywy sztuki naskalnej jako elementy mające wspierać i uzasadniać ich artystyczne przesłania – czy podejmują takie starania, czy też dokonują własnych interpretacji przeszłości? Czy idea przywrócenia współczesnej kulturze pierwotnych kodów kultury jest realistycznym projektem i jakie są jego rezultaty? Jaka jest geneza tych działań artystycznych w każdym z kontekstów (Azja i Kanada) i w jakim stopniu są one do siebie podobne? Czy (a jeśli tak to w jakim stopniu i jak) artyści pragną swoją sztuką wpłynąć na świadomość i tożsamość kulturową społeczeństwa? W poszukiwaniu odpowiedzi na te pytania przeprowadzone zostaną spotkania z artystami w Kanadzie, Kazachstanie i Syberii, analizie poddane zostaną ich poglądy na sztukę i kulturę oraz w równej mierze ich dzieła. Finalnym etapem będzie porównanie wyników badań w Azji z wynikami badań w Kanadzie.

Projekt z jednej strony dotyczy kwestii prawie zupełnie nieznannej (zwłaszcza od strony azjatyckiej), a z drugiej wpisuje się w autentycznie dopiero co otwierający się rozdział badań sztuki naskalnej pod kątem jej współczesnego wykorzystania. Trend ten zaczyna być coraz bardziej obecny we współczesnej „antropologii przeszłości”, czego świadectwem jest wydana w 2016 r. pierwsza poświęcona temu zagadnieniu monografia *Relating to Rock Art in the Contemporary World: Navigating Symbolism, Meaning and Significance* (red. L.M. Brady, P.S. Taçon, University Press of Colorado). Projekt wpisuje się zatem w globalne zagadnienia obecnie żywo dyskutowane, rozbudowuje dotychczasową wiedzę o sztuce naskalnej i wprowadza temat sztuki naskalnej w nową przestrzeń – antropologiczną i społeczną. Będzie stymulował do zmiany perspektywy w postrzeganiu sztuki naskalnej – już nie wyłącznie w kategoriach źródła archeologicznego, ale otworzy studia nad sztuką naskalną na interdyscyplinarny dyskurs jednoczący wiedzę o przeszłości z wiedzą o współczesności. Zaproponowana porównawcza perspektywa azjatycko-kanadyjska pozwoli nadać projektowi wymiar ponadregionalny, otwierając globalną płaszczyznę jego prezentacji i szeroką gamę tematów dla dyskusji. Przyswoi także unikatową wiedzę o współczesnej sztuce Syberii i zachodniej Kanady.